

Janne Keinänen

OVATKO SUOMALAISET PALAAMASSA METSÄÄN?

Kansanperinteen näkyminen suomalaisessa media- ja kuvakulttuurissa nykypäivänä

OVATKO SUOMALAISET PALAAMASSA METSÄÄN?

Kansanperinteen näkyminen suomalaisessa media- ja kuvakulttuurissa nykypäivänä

Janne Keinänen
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Viestinnän tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Viestinnän tutkinto-ohjelma, kuvallisen viestinnän suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Janne Keinänen

Opinnäytetyön nimi: Ovatko suomalaiset palaamassa metsään: Kansanperinteen näkyminen suomalaisessa media- ja kuvakulttuurissa nykypäivänä

Työn ohjaaja: Tuukka Uusitalo

Työn valmistuslukukausi- ja vuosi: Syksy 2015

Sivumäärä: 31

Tutkielmani aiheena on selvittää, miten kansanperinteitä voidaan hyödyntää taiteellisessa ilmaisussa ja kulttuurialalla. Tutkin miten kansanperinteet näkyvät suomalaisessa informaatioyhteiskunnassa ja minkälaisia kansanperinteeseen nojaavia teoksia ja kulttuuritoimijoita alalla jo on. Vertausaineistoksi tutkin miten saamelaiset ovat sukulaiskansanamme soveltaneet kulttuuriperintöään uudenlaisen, ”uusvanhan”, kulttuurin luomisessa ja minkälaisia keinoja he ovat hyödyntäneet tuodessaan kansanperinnettään esille rakentaessaan kansallista identiteettiään. Näistä toimintatavoista ja keinoista saadaan esimerkkejä, joita voidaan hyödyntää vastaavan uusvanhan kulttuurin luomisessa Suomessa.

Tietopohjanani toimi kirjallisuus suomalaisten ja saamelaisten kansanperinteestä ja historiasta sekä siitä, missä määrin ne ovat nykypäivään asti säilyneet. Lähteikseni valikoitui kirjallisuutta, joka mielestäni kuvaa parhaiten ja luotettavimmin kansankulttuurin säilymistä ja kehitystä tähän päivään saakka. Tutkimalla, miten ja missä määrin kansanperinteet ovat säilyneet tuon ilmi sen kulttuurivaikutteiden kerrostumien muodostaman tietopohjan, jonka nykykulttuuri voi valjastaa käyttöönsä.

Kulttuuriperinnön kasvava merkitys tuli ilmi tärkeänä osana kansallisen identiteettimme rakennuspalikkana sekä monipuolisena inspiraation lähteenä.

Asiasanat: kansanperinne, kulttuuriperintö, media-ala, mediakulttuuri

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Communication, Visual communication

Author(s): Janne Keinänen

Title of thesis: Are Finns returning to the forest? The presentation of folk traditions in contemporary Finnish media and visual culture.

Supervisor(s): Tuukka Uusitalo

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2015

Number of pages: 31

The subject of my thesis was to discover the ways of using folk traditions in artistic expression and cultural field. I researched how Finnish cultural heritage presents itself in modern society and what kinds of works and cultural contributors are already present that borrow from this heritage. For comparative exemplary purposes I looked into how the Sami people, as a related ethnic group, have applied their cultural heritage in the creative reconstruction and revival of their traditional arts and culture as a means to reinforce their folk identity and the methods used in this process. These methods can serve as guidelines in the creation of a similar kind of reconstructed and revived “neotraditional” arts and culture.

For the basis of my research I used literature about the cultural heritage of the Finn and Sami peoples, as well as literature of their history and the extent of its preservation and documentation. The reason for this is to present the resources to be utilized in this reconstruction.

I found there to be a growing significance in cultural heritage as a building block of national and cultural identity as well as a resourceful source of inspiration for creative expression.

Keywords: folk traditions, cultural heritage, media industry, visual culture,

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	Yhteinen shamanistinen menneisyys	9
2.1	Villien pakanoiden sivistäminen	9
2.2	Yhteneväisyyksiä	10
3	Säilyneet, mutta unohdetut juuret.....	13
4	Aineistot ja menetelmät.....	15
5	Kansanperinteiden soveltaminen nykypäiväisessä kulttuurissa	18
5.1	Saamelaiset.....	19
5.2	Suomalaiset.....	21
5.2.1	Yleisesti näkyviä symboleja	21
5.2.2	Kalevala-koru & Kalevala Korun Kulttuurisäätiö.....	22
5.2.3	Elokuva	23
5.2.4	Muita	24
6	Ovatko suomalaiset palaamassa metsään?.....	25
	Lähteet.....	28

1 JOHDANTO

Kulttuuriperinteet määrittävät viime kädessä suuren osan identiteettiämme kansana. Lait ja yhteiskuntarakenteet muuttuvat teknologian kehittyessä ja muokkaavat arkipäiväistä elämää päivä päivältä, mutta perusluonne, se keitä me olemme - meidän juuremme tässä maailmassa pysyvät, vaikka vain alitajunnan tasolla. Nykypäiväisessä globaalissa maailmassa alati kehittyvä teknologia ja globaalit vaikutteet arkeen tuovat pysyviäkin muutoksia yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Kansankulttuuri on kautta aikain käynyt läpi erilaisia murroksia ja omaksunut vaikutteita vallitsevista valtavirraksi muodostuneista aatteista. Tämä on kulttuurin perusta: joukot ihmisiä omaksuvat ja muodostavat tavoiksi erilaisia käytänteitä, uskomuksia ja ajatuksia, joiden kautta tunnistavat itsensä yhteisöiksi. Muita yhteisöjä kohdatessa opitaan uusia tapoja, joita kokeillaan ja jotka torjutaan tai hyväksytään eriävissä määrin (Sallinen-Gimpl 1993, 147; Pulkkinen 2014, 25–26). Kummassakin tapauksessa opitaan jotain itsestä: torjuttaessa vahvistetaan omien käytäntöjen toimivuutta ja hyväksyttäessä kulttuuria kehitetään uuteen suuntaan.

Pienemmissäkin kaupungeissa voi jo syödä erimaalaista ruokaa vaikka joka päivä, kauppojen valikoimat ovat ympäri vuoden täynnä ”etelän hedelmiä” ja ”Ameriikan herkuja”. Internetin välityksellä saadaan välittömästi ympäri maailmaa uutiset tai pidetään yhteyttä ihmisiin sijainnista riippumatta. Valtavirtakulttuuri on entistä yhtenäisempää ja kansainvälisempää. Jatkuvan ja välittömän tiedonvirran alla helposti innostutaan uusista trendeistä ja villityksistä – vaikutteet ovat kasvavaa vauhtia välittömämpiä ja yleismaailmallisia. On muodostunut yhä konkreettisempi yhtenäiskulttuuri lokalisoituneempien kulttuurien ohelle, jonka paineen alla ihmiset joutuvat pohtimaan identiteettiään ja punnitsemaan vaikutteiden mielekkyyttä (Anttila 1993, 126).

Tutkimuksessani käyn läpi saamelaisten ja suomalaisten kansanperinteiden yhtäläisyyksiä ja niiden läpikäymiä muutoksia. Osasyynä tälle on saamelaiskulttuurin erikoislaatuinen asema ja tilanne tänä päivänä, kun kansanperinteitä vaalitaan kansallista identiteettiä vahvistettaessa. Saamelaiset ovat runsaista vaikutteista ja muutoksista huolimatta onnistuneet säilyttämään suuren osan kansanperinteistä ja uskomuksista osana omaa, saamelaista, identiteettiään (Lehtola 1997, 7; Lehtola 1997, 70–77). Eri määrissä ja eri osa-alueilla molemmissa kulttuureissa säilynyttä kansanperinnettä vertailemalla saadaan arvokasta tietoutta eri tavoista tuoda kansanperinnettä esille nykypäiväisessä media- ja kuvakulttuurissa.

Ominaisen kansallisen identiteetin olemassaolo on ehdoton ja välttämätön. Se on kulttuuri, johon on kasvettu – kulttuuri, joka on muodostunut vuosisatojen ja vuosituhansienkin takaisen kulttuuriperinnön pohjalle. Se tarjoaa viitekehyksen, jonka puitteissa pystymme tulkitsemaan erilaisia viestejä mediassa ja kulttuureissa. Sen pohjalta voimme ymmärtää niin omaa kulttuuriamme ja identiteettiämme, kuin muiden kulttuurien että globaalin yhtenäiskulttuurin vaikutteita ja viestejä. Pulkinen kirjoittaa tästä seuraavasti: ”Kun tiedämme, mistä olemme tulleet ja mitä olemme olleet, meidän on helpompi myös arvostaa toisten kulttuurien meille tarjoamia aineksia ja arvioida niiden mielekkyyttä” (Pulkinen 2014, 355). Omaa kulttuuria voisi kuvailla kieleksi jonka avulla ymmärrämme ympäröivää maailmaa.

Saamelaiseen ja muihin suomalais-ugrilaisiin kulttuureihin vertailu on mielekästä niiden läheisen sukulaissuhteen takia sekä niissä säilyneiden vanhakantaisempien piirteiden takia. Näin päästään tavallaan kurkistamaan lähemmäs alkuperäisemmän kaltaista kulttuuria tietyn varauksin. Jotkut omaksuivat eri elinkeinoja ja jotkut sopeutuivat kristinuskoon enemmän, jotkut vähemmän. Enemmän vaikutteita ottaneiden, kauemmas ”alkuperäisestä” muovautuneiden eli tässä juuri suomalaisen kansanperinteen uskomuksien jonkinasteista ”alkuperäisyyttä” tulkittaessa näistä vanhemmankaltaisista kulttuureista kuitenkin saadaan vertailukohteita, joiden kontekstissa jotkut kansanperinteet on suhteutettavissa ja ymmärrettävissä. (Kajanoja 1993, 14–21.)

Muinaisuuskon ja kulttuuriperinnön tunteminen ja tulkitseminen antavat siis kontekstin, jonka puitteissa voidaan tutkia nykypäiväisessä kulttuurissa esiintyvää kulttuuriperintöä ja sitä kautta sen identiteettiä. Tarkoituksena ei ole väittää tai osoittaa vallitsevaa kulttuuria mitenkään epäsuomalaiseksi, jos siinä ei ole kansanperinteellisiä piirteitä, vaan antaa esimerkkejä siitä, miten toinen samanlainen kansa on tuonut ja luonut uudenlaista kansankulttuuria sekä miten näitä esimerkkejä voitaisiin soveltaa myös omaan kulttuuriimme ja tuoda ilmi esimerkkejä vastaavanlaisesta toiminnasta suomalaisessa kulttuurissa. Aikojen saatossa suomalaista kansankulttuuria on aktiivisestikin kitketty pois aikansa valtavirtakulttuurin sanelemana johtaen jossain määrin ulkopuolisten vaikutteiden pääsyyn valtaosaksi kulttuurissamme. Tämän vastapainoksi on eri aikoina noussut erilaisia kansallisromanttisia liikehdintöjä – on herätty aina uudestaan vaalimaan menneisyyttä, pohtimaan sitä, mikä on suomalaista. (Sallinen-Gimpl 1993, 122–128.) Kulttuurin piirissä kansallisromanttinen herääminen on kerta toisensa jälkeen saanut aikaan merkittäviä tapahtumia ja teoksia, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet suurissakin määrin kansalliseen identiteettiimme ja tuoneet pysyviä vaikutteita kulttuuriimme: Kalevala, Sibeliuksen

sävellykset, Eino Leinon runous, Hugo Simbergin, Albert Edelfeltin ja Akseli Gallen-Kallelan maalaukset. Kansanperinteet toimivat eräänlaisena henkisenä ankkurina tai kompassina, jonka avulla voidaan epävarmuuden iskiessä suunnistaa oikeaan suuntaan ja palautua maanpinnalle.

Tällainen vaikutteiden vuoropuhelu tulee aina muuttamaan kulttuuria ja identiteettiämme kansana eikä siinä ole mitään pahaa – se on konkreettisesti rikastuttanut ja muovannut kulttuuristamme ainutlaatuisia ja omaperäisiä, tyypillisesti suomalaista. Tässä kontekstissa pyrin tuomaan esiin suomalaisessa kuvakulttuurissa nykypäivänä esiintyvää kansanperinteeseen nojaavaa kulttuuria.

2 YHTEINEN SHAMANISTINEN MENNEISYYS

Kantasuomalainen ja -saamelainen kansanperinne on ollut viime vuosituhantena monien myllerrysten ja vaikutteiden kohteena. Jäätiköiden sulaessa nykyisen Suomen alueelta tänne siirtyi pyyntikulttuurista väestöä riistan perässä (Kajanoja 1993, 18). Muiden väestöryhmien liikkeiden mukana tuomien elinkeinomuutoksien ja uskomusten, maanviljelyksen ja kristinuskon alkaessa vaikuttaa Suomessa alkoi aluetta asuttaneiden kansojen entistä suurempi jakautuminen. Kun toiset omaksuivat uusia elinkeinoja sekä aatteita ja toiset pitivät entisestä kiinni, kehittyi kantasuomalainen sekä kantasaamelainen väestöryhmä toisen omaksuessa maanviljelyn ja toisen pitäytyessä pyyntikulttuurissa. Kantasuomalainen kulttuuri siis painottui maanviljelyksen omaksumiseen sekä Itämeren takaisiin ja skandinaavisiin vaikutteisiin. Samalla enemmän idästä vaikutteita ottava kantasaamelainen väestö vetäytyi syvemmälle sisämaahan ja pohjoiseen. (Lehtola 1997, 20–21; Kajanoja 1993, 20; Pentikäinen 1995, 75.)

2.1 Villien pakanoiden sivistäminen

Pakkokäännätyksen huomattiin jo varhain olevan verraten tuloksetonta ja turhaa työtä. Sen tilalle kehitettiin uusia tapoja kitkeä kristillisen maailmankuvan konkreettisina pitämien epäjumalien, suomalaisten luonnonhenkien palvomista. Perinteisten suomalaisten palvontapaikkojen, pyhien lehtojen eli hiisien paikalle rakennettiin kirkkoja ja näin niille annettiin uusi merkitys. Alun perin vainajainpalvontaan pyhitetyistä lehdosta tuli kirkon pyhiä paikkoja ja kenties rakennuskelvottomina kielletyistä kivikoista, karikoista ja kallioista muotoutui maanalaista tuonpuoleista edustavina kristillisten aatteiden värittämänä pahojen, peikkomaisten hiisilentojen asuinsijoja sekoittaen useita eri alueiden vanhoja perinteitä yhteen ajan mittaan. (Pulkkinen 2014, 123–125; Anttonen 1993, 41–45.)

Käännätyks- ja sivistystyön myötä pakanauskko kiellettiin ja pakotettiin piiloon syntinä. Tilalle tuotiin uusia arvoja, joita omaksuttiin kansanuskon ohelle, osittain korvaten, osittain kietoutuen yhteen muodostaen esikristillisen, kristillisen ja niiden kohtaamisen synnyttämiä kerrostumia. Tiukkaankin pinttyneistä vuosisataisten perinteistä pidettiin kuitenkin kiinni tiukastikin.

Sivistyksen ollessa kovassa huudossa Suomen haluttiin kuuluvan ylevään sivistyneiden kansakuntien joukkoon. Muinaisuudesta suomalaisille hyvin istunutta saunomisperinnettä yritettiin kitkeä epäpuhtaana ja siveettömänä saunan kadotessa muualta Euroopasta 1700-luvulta lähtien. Saunan säilyminen suomalaisessa kulttuurissa on vahva esimerkki siitä, miten vahvasti juurtuneita perinteitä ei voi kitkeä pois minkään aatteen nojalla. Vastaavanlaiset pyrkimykset jättävät kuitenkin pysyviäkin jälkiä: saunomisen paheksumisen myötä yhteissaunominen väheni eri alueilla. (Korhonen 1993, 99–103.) Viime vuosituhatluppuolta lähestyttäessä talonpoikaisyhteisöt olivat jo täysin kristillisen kirkon hallitsemia ja pakanalliset juhlamenot saatu korvattua kirkon juhlapyhillä (Sarpela 1993, 30-31). Kristillisten vaikuttajien ohelle nousi tieteellinen maailmankuva, jonka nimissä taas ajettiin alas suomalaista kansanperinnettä. Talonpoikaiskulttuurista siirryttiin korkeakulttuurin, kaupunkikulttuurin pariin ja syntyi käsite suomalaisesta juntista jälkijättöisine ja takapajuisine perinteineen kansallisromantiikan tuomista hyödyistä sekä kansallistunnon nostatuksesta huolimatta. (Anttila 1993, 124–132.) Perinteet ovat kuitenkin todistetusti tiukassa, suomalainen muinaisusko elää taikauskoissa, sananlaskuissa, tavoissa, kalevalamittaisessa runolaulussa, saunassa (Pulkinen 2014, 353; Korhonen 1993, 86–105). Yksittäisten tietäjienkin tiedetään vaikuttaneen syrjäseuduilla vielä 1900-luvulla (Pulkinen 2014, 340–345).

Saamelainen kansankulttuuri kävi läpi samaa käännytystyötä – peruspiirteet shamanistisesta yhteisökulttuurista kuitenkin säilyivät taikauskona ja piilotettuna seitapalvontana (Lehtola 1997, 28). Pyyntikulttuurin ja myöhemmän poronhoitoon pohjautuvan elämänmuodon liikkuvuus hankaloitti huomattavasti käännytystyön edistymistä, kun suomalaiset asuivat staattisimmassa kyläyhteisöissä (Pentikäinen 1995, 269–270).

2.2 Yhteneväisyyksiä

Suomalaisten historiasta löytyy paljonkin viitteitä ja yhteneväisyyksiä saamelaisilla pitempään säilyneenkaltaisesta shamanistisesta perinteestä. Suomalaiset ja saamelaiset ovat eri vaiheissa siirtyneet shamaanilaitoksesta tietäjälaitokseen elinkeinomuutosten myötä, mutta suomalaista tietäjäperinnettä verrattaessa saamelaisesta noitalaitoksesta säilyneisiin tietoihin on huomattavissa yhteneväisiä piirteitä – muinaisuudesta periytyviä kantaaurallilaisia uskomuksia ja yhtäläisyyksiä, joiden varassa voidaan osoittaa ainakin kulttuurinen sukulaisuus. (Pentikäinen 1995, 276–270; Lehtola 1997, 28–29; Pulkinen 2014, 36–41.)

Karjalaisesta runoperinteestä kalevalamittaiseen runouteen periytyneet vanhat uskomukset värittivät ja muokkautuivat runolaulajien ja uskomusten alueellisten erojen myötä. Se sai nykypäivänä suomalaisiksi tunnistettavia piirteitä suodattuessaan eri elinkeinojen tuomien muutosten läpi. (Pulkinen 2014, 21.) Ei tarvitse katsoa kuin kansalliseepokseemme Kalevalaan löytääkseen yhtäläisyyksiä: Hiiden hirven metsästyksellä on yhteys mytologiseen Päivänpoikien tähtitaivaan hirvijahtiin (Pentikäinen 1995, 139). Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta on suoraan kytköksissä vanhaan noitien keskeisistä taisteluista kertovaan perinteeseen ja samoista noidista kerrotaan niin saamelaisessa joikuperinteessä kuin kalevalaisessa runolauluperinteessä (Pentikäinen 1995, 188).

Väinämöisen tapaaminen Antero Vipusen kanssa on tulkittu saamelaisillakin tavattuun tapaan hakea apua ja tietoa vanhoilta jo edesmenneiltä noidilta shamanistisin menetelmin: Matkattiin Tuonelaan, tuonpuoleiseen henkimaailmaan, josta noidat kertoman mukaan ammensivat tietojansa ja taitojansa. Kalevalassa esiintyvät matkat Tuonelaan kuvastavat shamanistista henkimatkaa sekä ilmentävät saamelaisessa noitaperinteessäkin esiintyvää animistista sieluuskoa: käsitteet apueläimistä ja tietäjän/noidan kyvystä muuttua tarvittaessa apuhengen, eläimen muotoon, joista käärme on suomalaisilla ja saamelaisilla yleinen – taito, jota Väinämöinen ja Lemminkäinen hyödynsivät Tuonelan matkoillaan. (Pulkinen 2014, 21–22; Pentikäinen 1995, 190.) Vene symbolisena kulkuvälineenä tuonpuoleiseen on liitetty myös noitarummuissa ja kalliomaalauksissa samaan yhteyteen. Väinämöisen laulaessa venettään kokoon kyse oli luultavasti unohtuneesta loitsusta tai runolaulusta – ”vene” eli loitsu oli väline, jolla haettiin tietoa ja apua henkimaailmasta (Pulkinen 2014, 252–253). Ei-saamelaisiksi tulkituista suomalaisia kalliomaalauksista löytyy kuvauksia shamanistisiin rituaaleihin liittyvistä ihmishahmojen yhteyksistä eläimeen, kalaan, käärmeeseen tai peuraan, jotka kaikki ovat myös saamelaisissa rummuissa ja shamaaniperinteessä merkittäviä apuhenkkiä.

Mahdollisesti eri vaikutteista suodattunutta tai jopa saamelaista vaikutusta ilmentävät myös erilaisten pyyntionnea parantavien luonnonpaikkojen palvonta. Paikoille uhrattiin saalista tai muita uhrilahjoja. Monia erikoisenmallisia kiviä, kivimuodostelmia ja kallioita myös palvottiin. Tämä vertautuu saamelaiseen seitaperinteeseen, pyhien seitakivien palvontaan. (Pulkinen 2014, 121-122.)

Suomalaisessa hiisiperinteessä oli alueellisia eroja. Hiisi-sanalla merkittiin luultavasti alun perin pyhää. Hiisilehdot, vainajien palvontaan pyhitetyt lehdot yleistyivät. Hiisilehdot olivat suomalaisen

vainajakultin palvontapaikkoja. (Anttonen 1993, 60-61.) Rinnalla on kuitenkin kulkenut luultavasti luonnonhenkiuskomuksiin sekoittuessaan käsitys myös tuonpuoleisesta hiidenväestä, joka kulkee suurina joukkoina suurimpina juhlapyhinä. Ihmisen kohdatessa tällaista hiidenväkeä saattoi joutua hilvastuksi eli joutua vakavaan tajuttomuuden tilaan, johon saattoi jopa kuolla. Saamelaisessa perinteessä on vastaavanlaisia piirteitä omaava jouluväki, juovlagatze, edesmennyt väki, joka ilmensi olemassaoloaan aiheuttaen ihmisten kanssa kosketuksissa ollessaan hilvasun kaltaisen raimmahallan – tilan, jolla myös saattoi olla vakavia seurauksia. (Pentikäinen 1995, 226–228, Pulkkinen 2014, 128–131.) Suomalaisilla ja saamelaisilla molemmilla esiintyy myös suomalais-ugrilaista alkuperää olevaa sielujakoa ilmentävä ”etiäisilmiö”, kaksoisolento, saamelaisilla ovdasaš; jonka näyttäytyminen ennakoii henkilön saapumista paikalle. (Pulkkinen 2014, 143–147; Pentikäinen 1995, 196-197.)

Suomalainen tietäjälaitos, pakanalliset perinteet ja kalevalaisen runolaulun säilömät perinteiden kerrostumat ilmentävät siis juuriltaan muinaista shamaaniyhteisöllistä perintöä. Tämä läheinen yhteys suomalaisten unohtuneeseen shamaaniperinteeseen ja naapurikansan pidemmälle säilyneeseen, nykypäivänä vaalittuun perinteeseen antaa ainutlaatuisen viitekehyksen vanhan suomalaisen perinteen tutkimiseen. Suomalainen ja saamelainen kansanusko myöhäisimpinä aikoinaan ovat tavallaan samoista lähtökohdista eri vaikutteet ja polut läpikäyneitä lopputuloksia, joilla on yhä paljonkin yhtäläisyyksiä, samoja symboleita ja kuvakieltä. Mitä syvemmmälle kansanuskoon kaivaudutaan, sitä kauemmas menneisyydessä palataan.

3 SÄILYNEET, MUTTA UNOHDETUT JUURET

Yleistyvien länsimaalaisten vaikutteiden myötä suomalaisten pakanallisia perinteitä alettiin pitää sivistymättömänä tai syntisenä – käännytystyö jätti lähtemättömät jäljet kansanuskoon. 1900-luvulle saavuttaessa pitkälti *suullisen* perimätiedon tärkeänä ylläpitäjänä ja säilyttäjänä toiminut runolauluperinne katosi suurilta osin, mutta suomalaista kansanperintöä saatiin talletettua pitkälti kansanrunouden kerääjien tekemän työn ansiosta. 1700-luvulla heräilevän kansallisromantiikan innoittamana ryhdyttiin tutkimaan ja keräämään vanhan kansan runoutta. (Pulkinen 2014, 368–372.) Elias Lönnrot muiden kerääjien ohella kiersi syrjäkyliä ja metsämaita etsien vanhan kalevalaisen runolaulun taitajia (Pulkinen 2014, 371). Suomen syrjäseutujen runolaulajien ja tietäjien lisäksi löytyi eräs merkittävä väestöryhmä yllättävästä paikasta.

Suomessa asuvien suomalaisten vaikutuspiirin ulkopuolelle jäi eräänlainen kansallinen ryhmittymä, jota nykypäivänä nimitetään metsäsuomalaisiksi. 1500-1600-luvuilla silloisen Ruotsin valtakunnan länsiosan erämaat haluttiin asuttaa puolustussyistä sekä verotettavaksi. Suomessa vallinneiden levottomuuksien, kaskimaiden vähenemisen ja Ruotsin hallituksen kehotuksien vuoksi Suomen sisämaasta lähti suuret määrät väestöä parempien kaskimaiden perässä. Suhteellisen eristyksissä vielä 1800-luvun puoliväliin asti Ruotsin perämetsissä muun muassa Värmlannissa ja Taalainmaalla asuvalta suomalaisväestöltä saatiin runonkeruumatkoilla mittavat määrät vanhakantaisempaa ja koskemattomampaa säilynyttä kansanperintöä talteen. Lönnrotin kootessa myöhemmin Kalevalat ja Kantelettaren metsäsuomalaisilla säilynyt runous ja tarusto antoivat merkittävän katsauksen kansanuskon historiaan. (Pulkinen 2014, 24–25.)

Kalevalamittainen runolaulu on yksi merkittävimpiä suomalaista perimätietoa säilöiviä välineitä. Kantasuomalaisesta muinaisuskosta, suomalaisten alkuperästä ja omaksutuista vaikutteista kertovat karjalaiseen runoperinteeseen siirtyneet uskomukset periytyivät kalevalamittaiseen epiikkaan: pitkiä pyynti- ja kauppamatkoja siivittämään muodostuneet karjalaiset laulut kertoivat tarujen muodossa vanhoista ajoista. (Sarpela 1993, 29; Pulkinen 2014, 21.) 1800- ja 1900-luvulla runonkeräystyötä tehneiden kansallisromantikoiden panos suomalaisten kulttuurijuuria tutkittaessa korostuu täten mittaamattoman arvokkaaksi (Siikala 1992, 29–38).

Vielä muotoaan hakevassa Suomessa oppineiden merkitys yhteiskunnallisen suunnan löytymiselle oli olennainen. Euroopassa ja maailmassa puhalsivat uudet sivistyksen tuulet, joista Suomessa

haluttiin osa. Korkeakulttuurin ja sivistyksen ihanteissa ei ollut vanhoilla perinteillä sijaa, joten kansankulttuuria, pakanuutta ja kansanperinteitä paheksuttiin (Anttila 1993, 129–132.) Kansanperinteitä säilövä runous oli siis uhattuna ja katoamassa muutenkin tarpeettomana. Runonkerääjät eivät olisi voineet toimia yhtään myöhemmin tai olisimme kadottaneet valtavat määrät kulttuuriperintöämme.

Kansallisromanttikojen aloittama työ kansanperinteiden säilyttämiseksi ja vaalimiseksi jatkuu yhä tänä päivänä muun muassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kaltaisten toimijoiden tekemän työn sekä tukeman ja rahoittaman toiminnan myötä. (Pulkkinen 2014, 372.)

Saamelaisen kansanperinteen kansallisromanttista kartoitusta ei vielä näin varhain aloitettu. Saamelaisten aktiivinen käännytystyö sai alkunsa jo 1600-luvulla, mutta perinteet säilyivät kansanmuistissa ja käytännöissä pinnan alaisesti pappien silmien alla nykypäivään asti. (Pentikäinen 1995, 352.) Kun kristinusko ei ottanut juurtuakseen saamelaisten keskuudessa toivotuissa määrin, koettiin tarpeelliseksi kartoittaa epäjumalanpalvelukseksi katsottua kansanuskoa, sen uhrimenoja, lapinrummun käyttöä sekä joikuperinnettä. Tässä kartoitusvaiheessa luvattiin, että tietojen antamisesta ei koituisi heille ongelmia. Tästä johtuen näiden varhaisten kirkonkirjoihin merkittyjen tietojen ja kuvausten luottamuksellisuus ja tutkimusarvo on huomattava. (Pentikäinen 1995, 41.) Asiakirjojen puolueellisuus pakottaa kuitenkin tutkijoita olemaan kriittisiä niiden tulkitsemisessa – saamelaisnäkökulma puuttuu. Vaikka kaikki kuvaukset eivät olisikaan pappien kirjoittamia, vaan myös verottajien, virkamiesten ja oikeuslaitoksen merkintöjä, niitä värittää kristillinen maailmankuva. (Pentikäinen 1995; 32, 351.)

1700–1800-luvuilla alettiin myös tutkijoiden, etenkin kielitieteilijöiden toimesta tallettamaan yksinomaan kielihistoriallisen aineiston lisäksi uskomusperinteestä kertovia tekstejä. Vieraan kulttuurin uskomuksista kirjoitettaessa näkökulma painottuu siltikin väistämättä kirjoittajan näkökulmaan jo kulttuurin kielisidonnaisuuden takia, siitä huolimatta, että tutkimustekstit on kirjoitettu kielitieteellisessä mielessä ilman uskontoaatteellista pohjaa. (Pentikäinen 1995, 65–67.) Saamelaisten kansallistunnon heräämisen merkkejä on huomattavissa 1900-luvun alkupuolen omaelämäkerrallisessa muistelmakirjallisuudessa, tuoden saamelaisnäkökulmaa kansankulttuurin tutkimukseen. 1900-luvun puolivälin jälkeen Pentikäisen ”kansan mytografiksi” kuvaaman Nils-Aslak Valkeapään kaltaisten kansanperinteeseen nojaavien kaunokirjallisten teosten myötä vanha runo- ja joikuperinne alkoi hiljalleen herätä uuteen arvostukseen. (Pentikäinen 1995, 68–72)

4 AINEISTOT JA MENETELMÄT

Kirjallinen aineisto suomalaisten ja saamelaisten kansanuskosta on vähäistä ja alkuperäislähteet katoamassa. Papeista kirkkoineen tuli hitaasti osa talonpoikaisyhteisöjä ja tietäjälaitos alkoi hävitä. Samalla esikristillinen ja kristillinen perinne sekoittui pakanoiden uskomuksissa kirkon pyrkimyksistä huolimatta. Synkretismiaatteen suunniteltu vähittäinen pakanallisen aineiston täydellinen korvaaminen ei onnistunutkaan. Ajateltiin, että korvaamalla palvontapaikat kirkkoilla ja mukauttamalla kristinuskon oppeja sopimaan pakanauskomuksiin kristilliset arvot ja aiheet ottaisivat täysin vanhojen pakanajumaluuksien ja uhrilehtojen paikan. (Pentikäinen 1995, 351; Pulkkinen 2014, 18–23.) Tämä korvaustyö ei kuitenkaan kokonaan ottanut tulta alleen, vaan kuten Pulkkinen selittää kirjassaan: “Kirkon johtajien hurskas toive toteutui vain osittain. Monet esikristillisen ajan mentaliteetit ja mielikuvat pääsivät muodostuneen sekoituksen ansiosta elämään kristillisen kulttuurin eräänlaisena aluskasvillisuutena hyvin pitkään” (Pulkkinen 2014, 23).

Tutulle palvontapaikalle osattiin tulla tavan takaa, palvontamuoto ja sen kohde vain muuttuisivat (Pulkkinen 2014, 125). Kuten aiemmin osoitin, lännessä hiisilehdot muuttuivat kirkkoiksi tai pelottavien hiisien asuinsijoiksi, syntyi uutta perinnettä, kun kristillisten aatteiden mukaan hyvän ja pahan erottelu korostui. (Pulkkinen 2014, 267–268). Idässä taas ortodoksisen kirkon vaikutuksesta kävi toisin. Ortodoksisen kirkon vainajien muistaminen, eräänlainen vainajainpalvonta, sopi hyvin yhteen pyhiin kalmistolehtoihin liittyvien uskomusten kanssa, jolloin hiisilehtoihin ei päässyt muodostumaan kielteisiä ajatuksia pahoista hengistä ja peikoista. Perinne säilyi alkuperäisemmänkaltaisena, muuttaen vain muotoaan (Pulkkinen 2014, 128.)

Kristinuskon tullessa osaksi kyläläisten arkea syntyi vastakkainasettelua. Pelastus ja kadotus, taivas ja helvetti tulivat elämään. Tietäjien ja kansan harjoittamista loitsuista tuli syntiä, jota harjoittamalla joutui helvettiin. Koettiin, että magiaa harjoittavat huijasivat itselleen jotain enemmän ja siitä pidättäytyminen oli hurskasta. Loitsuihin alkoi liittyä kristillistä aineistoa. Kirkon pyhinä pitämistä aiheista muodostui loitsujen voimanlähteitä: päiväsaikaan pyhät asiat muuttuivat yöaikaan *väekkäiksi*, maagista tuonpuoleista voimaa omaaviksi. Kuten Pulkkinen tekstissään kertoo: “Kristinuskoko ei siten suinkaan lopettanut vanhaa pakanuutta kerralla, vaan se vaikutti myös päinvastaiseen suuntaan tarjoamalla magian harjoittamiselle runsaasti uusia virikkeitä ja aineksia.” (Pulkkinen 2014, 269–270.) Näin yleistyvän kristinuskon tuomien sääntöjen myötä vanhat pitkälti

arkipäivän askareihin liittyvät luonto- ja vainajaläheiset loitsut ja uskomukset muotoituivat kansanperinteeksi, taikaukoksi, johon liittyi uusia tulkintoja ja merkityksiä. (Pulkkinen 269–272.)

Täten kristillisen ja pakanallisen perinteen yhteentörmäys synnytti uudenlaista, *synkreettistä* perinnettä, jossa kutoutuu yhteen molempien ainekset. Kristinuskon henkiolennot ja uskomukset toivat myös lisämateriaalia vanhoille uskomuksille luoden täysin uutta perinnettä. ”Vaikutusten vuoropuhelu” muodosti kerrostumia, joissa kansanuskoon sekoittui kristinuskkoa, kristinuskoon kansanuskkoa, johon jälleen sekoittui uutta yhteisvaikutuksesta syntyynyttä perinnettä kutoutuen yhä monimutkaisemmaksi verkoksi, josta pian ei osattu erottaa selkeästi kumpaakaan.

Kaikkeen perinteeseen ei edes osattu puuttua. Pappien ja kirkon huomio kiinnittyi vain keskeisimpiin, vaarallisimpina pidettyihin ja silmiinpistävimpiin tapoihin. Papitkaan eivät voineet valvoa joka ikisen kyläläisen jok'ikistä hetkeä, jättäen tavanomaisimmat, refleksinomaiset tavat ja niihin liittyvät uskomukset ikään kuin selkärankaan. Erityisen syynin alla olivat hiisilehdot, tontut, noita- ja tietäjälaitos, uhrimenot ja -pidot, magia sekä erinäiset luonnonhenget. Tämä korostuu saamelaisilla, koska lähetyssaarnaajat eivät pysyvästi muuttaneet kansan keskuuteen kovin varhaisessa vaiheessa. Kyse oli nimenomaan lähetystyöstä, jossa papit vierailivat kertomassa ja kieltämässä eri asioita. Näihin vierailuihin sopeuduttiin ja niitä opittiin jopa odottamaan. Tällä tavalla vanhaa uskomuspohjaa saatiin säilytettyä pidempään.

Noidat rumpuineen olivat erityisen kiinnostuksen kohteita. Rumpua pidettiin saatanallisena välineenä ja rumpuja kerättiin noidilta pois, jottei pappeja voitaisi noitua. Noitia pelättiin ja heidän harjoittamistaan rituaaleista kirjoitettiin kirkon kirjoihin tietoja, kartoitettiin keskeisimpien uskomusten ja menojen vaarallisuutta. Pian noitaa uhkasi kuolemantuomio, jos toiminta todettiin liian vaaralliseksi. Rituaalimenoista ja rumpujen merkinnöistä ei luultavasti enää kerrottu koko totuutta, vaan henkiinjäämisen tähden kerrottiin mitä, papit halusivat kuulla. (Pentikäinen 1995, 163.) Kirkon kirjoihin tallettui näin pitkälti pappien aatepohjan värittävä ja vääristävä kuva, jonka tulkitsemiseen tarvitaan tutkijoita. Alkuperäislähteiden, eli vanhan kansanperinteen taitajien, tarinankertojien, joikaajien, joille sukupolvelta toiselle säilyvä suullinen perimätieto on säilynyt, vähäisyys hankaloittaa tulkintaa.

Kristinuskko vaikutti saamelaisillakin omalla tavallaan perinteen säilymiseen. Lestadiolaisuus saamelaislähtöisenä suuntauksena ammensi Lars Levi Laestadiuksen itsensäkin toimesta kansanuskosta. Maahiset muuttuivat Laestadiuksen saarnoissa luonnonhengistä ja -jumalista

maan alla asuviksi piruiksi ja perkeleiksi. (Pentikäinen 1995, 305.) Uuden uskon puitteissa selitettiin vanhojen henkiolentojen ja uskomusten syntyisyys ja vaarallisuus. Osaltaan tämä piti perinnettä elossa, mutta jälleen kristillisten aatteiden värittämänä. Tällainen vastakkainasettelu sai ihmiset myös salailemaan kansanperinnettä. Ne elivät jossakin määrin salassa ja taikauskoina sekä sekoittuivat kristinuskon kanssa keskenään.

Kristinuskko ja muinaisuskko ovat kulkeneet käsi kädessäkin, käsitteiden, perinteiden ja uskomusten sulautuessa yhteen ja omaksuen piirteitä molemmin puolin. Toisaalta kristinuskko ja vanhakantainen kulttuuriperinne eivät ole suorassa ristiriidassa ollutkaan ja perinteet ovat jossain määrin voineet hyvin elää uuden uskonnon rinnalla. Toisaalta kulttuuriperinteitä ja uskomuksia on tietoisesti sekä tiedostamattakin kitketty pois. Uskoivat muinaiset suomalaiset ja saamelaiset kirjaimellisesti jumaliinsa tai eivät, olivatpa he ”sivistymättömiä” taikauskoisia epäjumalien- ja pirunpalvojia tai eivät, meillä on vanhoista ajoista säilynyt rikas ja omakutoinen, suomalainen kulttuurihistoria, jota tulisi vaalia ja muistaa.

Näin säilyneitä tietoja ja perinteitä vertailemalla löydetään suomalaisesta ja saamelaisesta perinteestä yhtäläisyyksiä sekä molemmista yhteyksiä muihin sukulaiskulttuureihin ja ympäröivien vierasperäisten kulttuurien uskomuksiin. Nykypäivän arkipäiväisessä kansanuskossa pitkälti erottamattomana esiintyvistä perinteistä kuitenkin saadaan tietyn varauksin eroteltua, mikä on mahdollisesti kristillistä perintöä, mikä vanhempaa kansanuskkoa ja mikä taas muuta vaikutusta. Näin voidaan myös tehdä tulkintoja siitä, mikä perinne on seurausta kristinuskon ja kansanperinteen yhteentörmäyksestä, kuten hiisien merkityksen muutos, luoden suomalaiseen kansanuskoon täysin uudenlaisia uskomuksia ja olentoja. Esikristillinen, pakanallinen perinne ja kristillinen perinne sulautuivat ikään kuin yhteen eri syistä, koska papiston valvovien silmien alla ei voitu jatkaa samaan vanhaan tapaan. Valvoviin silmiin sopeuduttiin ja otettiin myös osaksi yhteisöä. Pulkkinen kuvaa tätä monitahoisuutta hyvin: ”Kansankulttuuri on kuin sipuli, josta kerros kerrokselta löydämme lopulta äärimmäisen arkaaisia, kauas esikristillisen muinaisuuteen palautuvia mielikuvia” (Pulkkinen 2014, 14).

Aiemmin osoittamieni viitekehysten puitteissa voidaan kuitenkin muodostaa jonkinlainen käsitys ns. kantasuomalaisesta perinteestä ja näin tulkita vanhemman kansanperinteen näkymistä Suomessa sekä pohtia, miten sen osuutta suomalaisessa kulttuurissa voisi lisätä.

5 KANSANPERINTEIDEN SOVELTAMINEN NYKYPÄIVÄISESSÄ KULTTUURISSA

Uusien tutkimusten ja tutkimuslöytöjen valossa voimme muodostaa entistä tarkemman kuvan kulttuuriperinnöstämme. Vanhoissa runoissa ylisukupolvisen perinteen merkitykset ehtivät joskus hämärtyä. Tällöin jouduttiin tekemään tulkintoja, johtaen alueellisiin eroavaisuuksiin ja uuteen materiaaliin. Suomalaisten kansallisromanttikkojen suorittamat runonkeruumatkat toivat näin valtavat määrät tulkittavaa materiaalia laajempaan jakoon. Elias Lönnrotin ja muiden aloittama työ jatkuu vielä tähän päivään asti. Edellisessä kappaleessa kuvatulla erottelulla voidaan siis muodostaa kirjallisten lähteiden ja suullisen perimätiedon pohjalta valistuneita arvauksia vanhojen perinteiden merkityksistä tuoden aivan uuden aseman taiteilijoille ja muille kulttuurialan toimijoille hyödyntää kansanperinteitä työssään. Elinkeinomuutosten myötä katoavien toimintatapojen ja uskomusten pohjalta rakentuneen aiheiston merkityksiin voidaan nyt tutkijoiden vertailun avulla saada tietoa alkuperäisestä merkityksestä ilman, että kadonneen toimintatavan tuntemattomuus pakottaa luovaan tulkintaan. Voidaan siis valita, kuinka vapaasti halutaan tulkita.

Tällaista luovaa tulkintaa on jouduttu tekemään koko kansanperinteen ajan. Noitalaitoksen ja siihen liittyvien rituaalien kadotessa jonkin vanhan runon tarkoitusperät saattoivat hämärtyä ymmärtämättömäksi, *pakottaen* jälkisukupolvet luovaan tulkintaan. Kalevalaankin päätynyt runo Väinämöisen matkasta Tuonelaan hakemaan tietoa vanhalta Antero Vipuselta, tippuen tämän suuhun, on tulkittu olevan juuri tällainen merkityksien hämärtyemisestä johtuva tulkinta. Pyyntikulttuurin aikana noidan hakiessa tietoja edesmenneeltä edeltäjältään, hän teki henkimatkan tuonpuoleiseen, jollaisia ei enää tietäjälaitoksen myöhäisimpinä aikoina suoritettu. Täten ei ehkä ymmärretty kyseessä olevan vain symbolinen matka, vaan kuviteltiin konkreettinen jättiläinen, jonka suuhun pystyi putoamaan. (Pulkkinen 2014, 21–22.)

Vanhojen noitien toimintatavoista tietämätön laulaja muutti tällä tavoin runon symboliikkaa. Vaikka tällainen tulkinta luo uusia mielenkiintoisia ulottuvuuksia symboliikkaan ja monipuolistaa perinnettä, nykypäivän tarjoamat viitekehykset kuitenkin tuovat valinnanvapauden kuvaan ja voidaan kokonaisvaltaisemmin ymmärtää hankalasti ymmärrettäviä kielikuvia ja symboliikkaa. Tämä vapaus ja ymmärrys jossain määrin vähentävät kritiikin osuutta tulkinnassa: harvempi jättää

taiteellisen tulkinnan tekemättä sen tähden, että ei ymmärrä mitä jollain on tarkoitettu. Näin uudet sukupolvet pääsevät ammentamaan inspiraatiota jopa muinaisuuteen yltävästä kansanperinteestä.

5.1 Saamelaiset

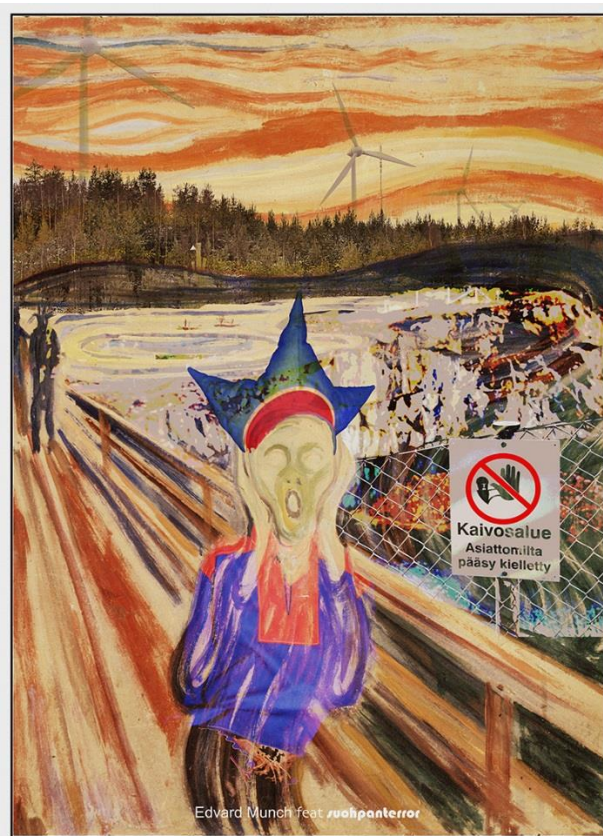
Kansanmuistissa säilyneen kansanperinnön, joikuperinteen, museoihin ja arkistoihin kerättyjen noitarumpujen, kalliomaalausten, kirkonkirjoihin arkistoitujen lähteiden, viime vuosisadan alun muistelmakirjallisuuden ja vanhan kansan kertomien tarujen ja tarinoiden muodossa säilynyt kansanperinne luovat pohjan viimeisen puolen vuosisadan aikana esiin nousseelle saamelaistaitteelle ja -kulttuurille. Taiteilijoiden kouluaikoina kansallisuuden noustessa monesti muiden silmätikuksi koitettiin sopeutua valtakulttuurin vaikutteisiin. Kuunneltiin radiosta länsimaista populäärimusiikkia ja opittiin länsimaisen taideilmaisun perusteet. Oma kansallisuus koettiin jopa hävettäväksi tietämättä miksi. Koulujen asuntolaympäristöissä 1950–1960 luvuilla kasvaneet nuoret eivät näin olleet alunalkaen suorassa kosketuksessa kansanperinteen kanssa ja omaksuivat valtakulttuurin ilmaisukeinoja. (Lehtola 1997, 62; Lehtola 1997, 95–96.) Vasta 70–80-luvulla kansallistunne alkoi nimenomaan nuorien toimesta selkeämmin herätä. Norjan Altan voimalakiistaan 1980-luvulla kärjistyneiden tapahtumien seurauksena etenkin tämä asuntolasukupolvi heräsi taistelemaan oikeuksiensa ja kansallisuutensa puolesta – saamelaistaitteessa korostui aktivismi ja kanta-aottavuus. Kansanperinteellinen aineisto valjastettiin omaan käyttöön rakennettaessa yhteistä kansallista identiteettiä Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän saamelaisten kesken. Paheksuttiin turismin maalaamaa eksoottista Lappikuvaa, joka häpeilemättä hyväksikäytti rasistisia mielikuvia ”villeistä lappalaisista”, mystistä noitarumpua ja kansallispukuja halventavalla tavalla. (Lehtola 1997, 78–79.) Tunnistettavasti saamelaiseksi taideilmaisua on tehty myös muun muassa käyttäen perinteisiä materiaaleja ja käsityötaitoja (Lehtola 1997, 116–121).

Saamelaisten taistellessa itsemääräämisoikeutensa ja tasa-arvonsa puolesta neljän valtion alueella, kulttuurin merkitys kansallistunnon rakentajana on korostunut. Taiteilijat ovat heränneet juurilleen, ammentamaan inspiraatiota ja vaikutteita kasvavassa määrin omasta kulttuuriperinnöstään. Merkityksien hämähäryttyä ja kadottua on keksitty uusia tulkintoja ja tarkoituksia. (Lehtola 1997, 116–121, Pentikäinen 1995, 71.) Vanhoja perinteitä herätellään uudestaan henkiin lukemalla, katsomalla ja kuuntelemalla säilynyttä aineistoa sekä kylän vanhimpien kertomuksia. Lapinrummun symbolit ovat löytäneet tiensä nykytaiteeseen,

saamenlipun värit maalaustaiteeseen, perinteiset materiaalit moderniin veistostaiteeseen ja joiuista on haettu vaikutteita uuteen saamelaiseen musiikkiin. (Lehtola 1997, 118.) Kulttuuri ja politiikka muodostavat selkeästi erottamattoman poikkitaiteellis-tieteellisen voimanlähteen, joka toimii tukipilarina tai kivijalkana yhteiskunnalliselle toiminnalle. Veli-Pekka Lehtola viittaa kirjassaan saamelaistaiteilija Synnøve Persenin sanovan:

”Saamelaistaiteilija eroaa valtaväestöjen taiteilijasta siinä, että hän ei voi vain istua ateljeessa tekemässä taidetta, hänen on oltava mukana monenlaisessa toiminnassa. Saamelaiskulttuuri on vaiheessa, jossa kaikkia tarvitaan tekemään työtä saamelaispolitiikan, järjestöjen, kulttuurin eteen. Myös taiteilijoiden on oltava mukana kehittämässä saamelaiskulttuuria ja viemässä sitä eteenpäin” Synnøve Persen (Lehtola 1997, 95).

Sitaatti kiteyttää Lehtolan viestin nykypäiväisen kulttuurin saamelaistaiteilijoista.

KUVA 1. Suomen saamelaisalueille kohdistuvaa kaivostoimintaa vastustava juliste (suohpanterror.com)

Anonyymisti toimiva Suohpanterror-ryhmä ilmentää lähes inkarnaationomaisesti nykypäiväisen saamelaistaiteen eri osa-alueita. Pop-kulttuurin ja -ilmiöiden keinoja ja kuvamaailmaa hyödyntäen ryhmä tuo pistävän kuvaavasti ja kouriintuntuvasti saamelaisyhteisön asioita ja oikeuksia esiin saamelaiskuvastoa ja valtakulttuuria yhdistelevillä propagandajulisteilla, kuin rautalangasta

vääntäen herättäen keskustelua niin yhteisön sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Julisteet tuovat esiin epäkohtia ja oikeusrikkomuksia ironian ja yhteiskuntakritiikin keinoin.

5.2 Suomalaiset

Saamelaisen kansanperinteellisen kuvailmaisun kulisseissa pyörivistä poliittisista vaikutteista huolimatta moninaiset tavat ammentaa kansankulttuurista ja tukeutua sen aiheisiin ja kuvastoon rohkeasti soveltaen luovat laajan esimerkillisen ilmaisunkirjon, jolla tuoda kulttuurijuuret ajankohtaiseksi. Juuri tämä tapa luoda uutta vanhasta, herättää ja virvoittaa omia kulttuurimme juuria on se työkalu, mihin suomalaisten taiteilijoidenkin tulisi tarttua. Käyn läpi malliesimerkkejä vanhan perinteen näkymisestä yhteiskunnassamme yleisesti, mediassa sekä kulttuurissa, merkkeinä kiinnostuksesta kansanperinteitä kohtaan sekä jo olemassa olevina ilmaisun muotoina.

5.2.1 Yleisesti näkyviä symboleja

Suomessa useita vanhoja symboleja löytyy nykyaikaisessa käytössä erilaisten yhdistysten ja järjestöjen tunnuksista. Vanhojen symbolien ja kuva-aiheiden näkymistä suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan pitää yhtenä kansanperinteen vaalimisen keinona. Hyvänä esimerkkinä tästä on yksi vanhimmista pohjoismaisista symboleista, hannunvaakuna, jota käytettiin suojaavana maagisena merkinä muun muassa karjaa suojaamassa (Pulkkinen 2014, 321). Hannunvaakuna on esiintynyt Suomessa esimerkiksi vanhoissa juustomuoteissa, pennin kolikossa vuodesta 1963 vuoteen 1979 ja viiden pennin kolikossa vuodesta 1963 vuoteen 1990. Nykyisin se on käytössä Liikenneviraston liikennemerkissä 772 f- Muu nähtävyys (Liikennevirasto, viitattu 13.11.2015).

KUVA 2. Hannunvaakuna 5 pennin kolikossa vuosina 1963–1990 (Kolikat.com, viitattu 13.11.2015).

5.2.2 Kalevala-koru & Kalevala Korun Kulttuurisäätiö

Kalevalan satavuotisjuhlasta vuonna 1935 alkunsa saanut Kalevalaisten Naisten Liiton omistama Kalevala Koru Oy otti ensiaskeleensa, kun runonlaulajanaisten muistoksi pystytettävää patsasta varten kerättiin rahaa valmistamalla jäljennöksiä Suomen Kansallismuseon kokoelmista valituista rautakautisista muinaiskoruista. Tänä päivänä muinaiskorujen ohella yritys kehittää uudenlaista, Suomen historian ja kulttuurin innoittamaa korusuunnittelua. Liiketoiminnan lisäksi yrityksen arvomaailmaan kuuluu suomalaista kulttuurityötä kehittävä ja tukeva hyväntekeväisyystoiminta. Tästä konkreettisena merkinä on Kalevala Korun Kulttuurisäätiö, joka jakaa vuosittain apurahoja suomalaisen kulttuuriperinnön kehittämistä, tukemista ja tutkimista varten. Yritys on alansa suurin Suomessa ja yksi suurimpia Pohjois-Euroopassa. Yritys tunnistettiin Suomen 11:nneksi arvostetuimmaksi tuotemerkiksi Brändien arvostus 2015 -bränditutkimuksessa. (Kalevala Koru, viitattu 16.11.2015.)

KUVA 3. Ukonvasara-koru. (Kalevala Korun Vanhojen korujen kuvasto, viitattu 13.11.2015)

Ukonvasara on yksi Kalevala Korun tuotevalikoimasta poistuneista korumalleista. Se pohjautuu 600–800 luvulle ajoitettuun löytöön Liedon Ylipäästä (Kalevala Korun Vanhojen korujen kuvasto, viitattu 16.11.2015).

5.2.3 Elokuva

Kansanperinteet ovat viime vuosina näkyneet myös elokuvissa. Helomedian tuottama Ukonvaaja on maailman ensimmäinen vanhaa suomalaista luonnonuskoa ja mytologiaa käsittelevä täyspitkä dokumenttielokuva. Sen kertojana toimii CMX-yhtyeestä tunnettu A.W. Yrjänä, joka palaa elokuvassa kulttuurijuurilleen, esivanhempiansa elintapoihin. Elokuva tutkii myös, miten vanha kulttuuriperintö näkyy nykypäivän Suomessa. Elokuva onnistui keräämään rahoituksensa 66-päiväisen joukkorahoituskampanjan avulla (mesenaatti.fi, viitattu 16.11.2015). Tuottaja Jenna Ruisaho kertoo rahoitusmuodolla haettavan suomalaisten hyväksyntää elokuvan toteuttamiselle (Karvonen, viitattu 16.11.2015). Rahoituskampanjan onnistuminen kielii suomalaisesta muinaisuskosta ja kansanperinteestä kertovalle elokuvalla olevan kysyntää. Merkittävänä kulttuuritoimijana Suomessa tunnetun Yrjänän mukanaolo tuo elokuvalla paljon lisätunnettavuutta populaarikulttuurin piirissä, nostamalla kulttuuriperintötietoisuutta pienistä harrastuspiireistä myös laajemmalle yleisölle.

Metsän tarina on juuri vuoden 2012 lopussa ensi-iltansa saanut kotimainen luontodokumentti, ensimmäinen laatuaan elokuvateattereissa vuoden 1963 Luonnon kätköissä -elokuvan jälkeen. Elokuvan kerrontakeinona käytetään kuvitteellista dialogia, jossa isä kertoo pojalleen Suomen luonnosta kansantaruston tarinoiden ja uskomusten siivellä. Luonnon kanssa suoraviivaisemmin yhteydessä olevilta esi-isiltämme on jäänyt valtavat määrät uskomuksia erilaisista luonnonhengistä ja eri eläinten luonteesta ja alkuperästä, joiden avulla elokuva kertoo ajatonta tarinaa niin Suomen metsistä, kuin niihin punoutuneesta kansanperinteestämme. Se oli vuoden 2013 seitsemänneksi katsotuin kotimainen elokuva (Suomen Elokuvasäätiö, viitattu 16.11.2015). Jo ensimmäisen 15. näytösviikkonsa aikana se nousi kaikkien aikojen katsotuimmaksi suomalaiseksi dokumenttielokuvaksi (Suomen Elokuvasäätiö, viitattu 16.11.2015). Tuottaja Marko Röhr kertoo elokuvan saaneen ”poikkeuksellisen runsasta ja positiivista” palautetta (nordiskfilm.fi, viitattu 16.11.2015). Elokuvan suosio poiki siitä tehdyn kirjan, sekä jatkoa valmisteilla olevan, 15.1.2016 ensi-iltansa saavan Järven tarina-dokumenttielokuvan muodossa (Suomen Elokuvasäätiö, viitattu 16.11.2015).

Rare Exports on Jalmari Helanderin vuonna 2010 ohjaama elokuva, jonka innoittajana toimi kansanperinne alkuperäisestä suomalaisesta joulupukista, nuuttipukista. Elokuvassa yhdistellään perinnettä uudella tavalla tuoden tavanomaisten hyvänmielen jouluelokuvien joukkoon omaperäistä luonnetta ja kauhuelokuvan keinoja. (Koponen, viitattu 16.11.2015) Kansainvälistä

huomiota omaperäisyydellään ja tyylillään osakseen saanut elokuva rikkoi Suomessa avausviikonloppunaan katsojaennätyksiä (Yle Uutiset, viitattu 16.11.2015) sekä on voittanut useita palkintoja niin Suomessa kuin ympäri maailmaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, viitattu 16.11.2015; Yle Uutiset, viitattu 16.11.2015; Episodi-lehti, viitattu 16.11.2015.) Se oli vuoden 2010 viidenneksi ja vuoden 2011 yhdeksänneksi katsutuin kotimainen elokuva (Suomen Elokuvasäätiö, viitattu 16.11.2015).

KUVA 4. Elokuvan Pietari lukee joulupukin alkuperästä Totuus Joulupukista-kirjasta, jossa kuvattuna nuuttipukki (Kuvakaappaus elokuvasta Rare Exports, asemablogi.fi)

5.2.4 Muita

Unreal World on suomalaisen Enormous Elkin kehittämä kulttiklassikon maineen saavuttanut roolipeli, jonka kehitys alkoi vuonna 1992 ja jatkuu edelleen. Peli sijoittuu rautakauden mytologian ja kansantaruston kirjomaan Suomeen, jossa tehtävänä on yksinkertaisesti selviytyä hengissä petojen, kolkon ympäristön ja jäätävän kylmyyden keskellä metsästäen, kalastaen ja rakentaen suoja. Se on niittänyt kansainvälistä huomiota ja arvostusta erityisesti realistisuutensa, syvyytensä, tunnelmansa ja immersionsa takia. Arvostettu PC-pelien verkkojulkaisu Rock, Paper, Shotgun listasi sen 26:nneksi parhaaksi roolipeli kautta aikain 10.7.2015 (rockpapershotgun.com, viitattu 16.11.2015.)

6 OVATKO SUOMALAISET PALAAMASSA METSÄÄN?

Suomen valtakulttuurina emme ole alistuksen tai sorron kohteena ja sen välttämättömänä seurauksena ei tarvitse tiukentaa otetta perinnöstämme. Valtakulttuurimme keitto on kuitenkin kasvavassa määrin ylitsepursuavien vieraiden vaikutteiden täyttämä. Valtakulttuurimme sitova tekijä on toki sen pohjaksi luennut suomalaisuus, mutta sen suomalaisuuspitoisuus on vähenemässä. Kiinnostus kulttuurijuuria kohtaan on kuitenkin selkeästi lisääntynyt. Kysyntä ja mielenkiinto ilmenevät pienen tuotantoyhtiön Ukonvaaja-elokuvan rahoituskampanjan onnistumisessa, Metsän tarinan menestymisessä teattereissa, Kalevala Korun vakaassa arvostuksessa, ensimmäisen suomenuskoisen yhteisön Karhun Kansan rekisteröinnissä uskonnolliseksi yhdyskunnaksi vuonna 2013 ja Unreal Worldin kaltaisen yhden kehittäjän indiepelin Steam Greenlightin läpäisyssä.

Yhä useammat taiteilijat ovat tarttuneet kulttuurijuuriin rohkealla otteella: palkittu ja arvostelujen ylistämä Pekko Käppi on lähes yksikätisesti palauttanut jouhikon suomalaiseen musiikkiin, Juhana Nyrhinen luo ennennäkemättömän kekseliäitä ja omaperäisiä kansansoittimien innoittamia uusia soittimia, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura kustantaa edelleen uusia teoksia. Salakirjat kustantaa myös suomalaiseen kansanperinteeseen liittyvää kirjallisuutta (Salakirjat.net, viitattu 13.11.2015).

Kulttuuri on muuttunut aina ja tulee aina muuttumaan. Vierasperäisistä vaikutteista on paineen alla aina suodattanut läpi *suomalaisiksi* koetut piirteet: Sauna oli ennen 1700-lukua koko Euroopassa yleinen, mutta sivistyksen paineen alla sitä ruvettiin kitkemään pois siveettömänä ja paheellisena – Suomessa sauna kuitenkin vetosi kansaan, se koettiin *suomalaiseksi*, joten se jäi luonteenomaiseksi osaksi suomalaista kulttuuria. Näin hyväksi todetut vierasperäisetkin käytännöt kerrostuvat osaltaan määrittämään nimenomaan suomalaisuutta.

Luterilaisen yhtenäiskulttuurin ajalta suomalaiseen kansankulttuuriin on juurtunut kristillinen pintakerros. On tavallaan puettu kirkkoa ja pappeja varten ”uskovaisten vaatteet” – Suomessa joulua ja pääsiäistä juhlietaan Jeesuksen nimissä, mutta kansanperinteestä periytyvillä tavoilla. Esikristilliset merkitykset ovat siis ikään kuin laimentuneet aikakausien saatossa. Kuten Lehtolakin kirjassaan päättelee: ” - - pyhän kristilliset merkitykset muodostavat ajattelussamme ja käyttäytymisessämme vain ohuen pintakerroksen” (Lehtola 1997, 48–52). Tästä syystä on

olennaista riisua kansanperinteemme kristinuskon sille pukemista kulisseista. Näin riisuttuna kansanperinteemme tunnistettavuus suomalaiseksi helpottuu.

Tieteellisen maailmankuvan vallitessa nykypäivänä ei ole enää syytä käsitellä kulttuurijuuriamme uskomusten tasolla vaan tunnistaa ne arvokkaana kulttuuriperintönä. Yhteiskunnan tasolla juhlietaan suomalaisia menestystarinoita Nokiasta Angry Birdsiin. Jos yhteiskunnallinen itsetuntomme nojaa yksinomaan kansainvälisen kulutuskuulttuurin määrittämiin arvoihin: rahaan ja kaupalliseen menestykseen, kansallinen identiteettimme on heikoilla jäillä ja kansallisen kulttuurin tarjoama vakaa pohja puuttuu. Tällöin vierasperäisten vaikutteiden määrän kasvaessa yliveritaiseksi suhteessa omaksi koettuun kulttuuriin nähden, ne koetaan helposti uhkakuvina. Suomen koostuessa jo itsessään useista eri kansallisuuksista on valtakulttuurin pakko oppia hyväksymään ja sopeutumaan vaikutteiden tuomaan paineeseen. Tuntiessamme ja identifioidessamme oman omalaatuisen perinnekulttuurimme, ei vain uskonnon ja isänmaan tasolla, vaan kulttuurina opimme tuntemaan itseämme ja sen kautta opimme kenties ymmärtämään myös muita kulttuureja ja vaikutteita. Risto Pulkkinen päättää kattavan Suomalainen muinaisusko -teoksensa samankaltaisiin ajatuksiin: ”Kun tiedämme mistä olemme tulleet ja mitä olemme olleet, meidän on helpompi myös arvostaa toisten kulttuurien meille tarjoamia aineksia ja arvioida niiden mielekkyyttä” (Pulkkinen 2014, 355). Kaikki oppiminen tarvitsee kontekstin, johon sitä voidaan suhteuttaa.

Elinkeinomuutosten vuoksi meidän ei enää tarvitse aktiivisesti arkipäivässä nojata kansankulttuuriamme, koska emme ole elinkeinon puolesta enää niin paljon sidoksissa luontoon kuin ennen olimme – oman sadon tuottavuuden takaamiseksi peltoja ei ”tarvitse” siunata loitsuilla. Tästä syystä kulttuuriperinteen vaalimisen on tultava esille jotain muuta kautta, esimerkiksi kulttuurin puolelta. Siksi olisi hyvä nostaa vanhat perinteet, ennen takapajuisuuden ilmentymänä pidettyä tuohikulttuuria myöten, vaalittaviksi asioiksi osoituksena suomalaisesta kekseliäisyydestä: eräänlaisena esiasteena luotavalle uusvanhalle kulttuurille ja sen arvostamiselle. Ilmapiirissä on aistittavissakin jonkinlainen pieni kansallisromantiikan uusi herääminen, josta kielii muun muassa eroakirkosta-palvelun tasainen suosio sekä mediassakin huomioitu enenevä kiinnostus kansanperinteitä kohtaan.

Huolimatta siitä, millaisten vaikutteiden läpi suomalainen kulttuuri suodattuukaan, niistä lopulta muovautuu kansallisia, ne omitaan ja omaksutaan ilmentämään suomalaista sielunmaisemaa, jonka peruseriaatteet on ankkuroitu syvälle Suomen metsiin, saunaan, järviin ja niitä reunustaviin

mökkeihin. Suomen kansa ei ehkä ole juoksemassa alasti takaisin metsään palvomaan luonnonhenkiä ja ripustamaan karhunkalvoja puihin, mutta ehkä se ei ole mahdollistakaan. Sillä ehkä suomalaiset eivät ole metsästä ikinä lähteneetkään, vaan metsä on ollut suomalaisissa koko matkan aina esikristillisistä ajoista asti. Kulttuurijuuremme ovat palaamassa kansanmieleen, kuten Väinämöinen Kalevalan lopussa ennustaa:

*“Annapas ajan kulua, päivän mennä, toisen tulla,
taas minua tarvitahan, katsotahan, kaivatahan
uuen Sammon saattajaksi, uuen soiton suorijaksi,
uuen kuun kulettajaksi, uuen päivän päästäjäksi,
kun ei kuuta, aurinkoa, eikä ilmaista iloa”
(1849, Uusi Kalevala, Lönnrot).*

LÄHTEET

Anttila, J. 1993. Käsitukset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus. Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) Mitä on suomalaisuus, 108–134. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Anttonen, V. 1993. Pysy Suomessa pyhänä – Onko Suomi uskonto? Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) Mitä on suomalaisuus, 33–67. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Episodi. Viitattu 16.11.2015

<<http://www.episodi.fi/uutiset/rare-exports-voitti-taas/>>.

Ilomäki, H. 2014. Loitsun mahti. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kajanoja, P. 1993. Keitä me suomalaiset olemme? Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) Mitä on suomalaisuus, 13–22. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Kalevala Koru. 2015. Meistä. Sivusto. Viitattu 16.11.2015,

<<http://www.kalevalakoru.fi/fi/tarinamme/meista>>.

Kalevala Koru. 2015. Historia. Sivusto. Viitattu 16.11.2015,

<<http://www.kalevalakoru.fi/fi/tarinamme/historia>>.

Kalevala Korun Vanhojen korujen kuvasto. 2015. Ukonvasara. Sivusto. Viitattu 13.11.2015,

<http://kalevalakoru.nemoin.net/korut/import_batch_4/riipus-ukonvasara/>.

Karvonen, M. Ukonvaaja kertoo A.W. Yrjänän matkan mytologisille juurilleen. 2015. Yle. Viitattu 16.11.2015

<http://yle.fi/uutiset/ukonvaaja_kertoo_aw_yrjanan_matkan_mytologisille_juurilleen/7736536>.

Koponen, J-M. Rare Exports -elokuva kaivaa Korvatunturista esiin alkuperäisen pahan pukin. . 2010 Yle. Viitattu 16.11.2015

<yle.fi/uutiset/rare_exports_-

[elokuva_kaivaa_korvatunturista_esiin_alkuperaisen_pahan_pukin/5680713](http://yle.fi/uutiset/rare_exports_-elokuva_kaivaa_korvatunturista_esiin_alkuperaisen_pahan_pukin/5680713)>.

Korhonen, T. 1993. Suomalaisuuden aineellisista symboleista. Teoksessa Teppo Korhonen (toim.)
Mitä on suomalaisuus, 86–107. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Lehtola, V-P. 1997. Saamelaiset: historia yhteiskunta, taide. Inari: Kustannus-Puntsi.

Liikennevirasto. Viitattu 13.11.2015

<<http://www.liikennevirasto.fi/tieverkko/liikennemerkit/palvelukohteiden-opastusmerkit>>.

Lönnrot, E. 1849. Uusi Kalevala. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Mesenaatti.me. Viitattu 16.11.2015

<<https://mesenaatti.me/ukonvaaja-dokumenttielokuva-suomenuskosta/>>.

Nordisk Film. Viitattu 16.11.2015

<<http://www.nordiskfilm.fi/valkokangas/uutinen.php?id=846#.VknLJ3YrKCg>>.

Nordisk Film. Viitattu 16.11.2015

<<http://www.nordiskfilm.fi/valkokangas/minisite.php?id=2789#.VknNynYrKCg>>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 16.11.2015

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/09/taiteen_valtionpalkinnot.html>.

Pentikäinen, J. 1995. Saamelaiset – pohjoisen kansan mytologia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Pulkkinen, R. 2014. Suomalainen kansanusko: samaaneista saunatonnttuihin. Helsinki: Gaudeamus.

Rock, Paper, Shotgun 2015. The 50 Best RPG on PC. Sivusto Viitattu 16.11.2015,

<<http://www.rockpapershotgun.com/2015/07/10/best-rpg>>.

Salakirjat.net. Sivusto. Viitattu 13.11.2015

<<http://www.salakirjat.net/>>.

Sallinen-Gimpl, P. 1993. Karjalaisuus suomalaisuuden osana. Teoksessa Teppo Korhonen (toim.)
Mitä on suomalaisuus, 135–160. Helsinki: Suomen antropologinen seura.

Siikala, A-L. 1992. Suomalainen šamanismi. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Suomen Elokuvasäätiö. Elokuvuvuosi 2010. Sivusto. Viitattu 16.11.2015
<<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/>>.

Suomen Elokuvasäätiö. Elokuvuvuosi 2011. Sivusto. Viitattu 16.11.2015
<<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/>>.

Suomen Elokuvasäätiö. Elokuvuvuosi 2013. Sivusto. Viitattu 16.11.2015
<<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/>>.

Suomen Elokuvasäätiö. Viitattu 16.11.2015
<http://ses.fi/ajankohtaista/ajankohtainen/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=382&cHash=40df3d1455796ca7b15d10ac379639c3>.

Yle Uutiset. 2010. Kotimaisen elokuvan yleisöennätys uusiksi. Sivusto. Viitattu 16.11.2015
<http://yle.fi/uutiset/kotimaisen_elokuvan_yleisoennatys_uusiksi/5682386>.

Yle Uutiset. 2011. Parhaan elokuvan Jussi Napapiirin sankareille. Artikkel. Viitattu 16.11.2015,
<http://yle.fi/uutiset/parhaan_elokuvan_jussi_napapiirin_sankareille/2344307>.

Kuvat:

Kuva 1, Suohpanterror.com. 2015. Suomen markat. Sivusto. Viitattu 13.11.2015,
<http://suohpanterror.com/index.php/nggallery/page/2?page_id=287>.

Kuva 2, Kolikot.com. 2015. Suomen markat. Sivusto. Viitattu 13.11.2015,
<<http://www.kolikot.com/markat/5p/1963-1990>>.

Kuva 3, Kalevala Korun Vanhojen korujen kuvasto. 2015. Ukonvasara. Sivusto. Viitattu 13.11.2015,
<http://kalevalakoru.nemoin.net/korut/import_batch_4/riipus-ukonvasara/>.

Kuva 4, Asema. 2014. Rare Exports. Artikkele. Viitattu 16.11.2015,
<<https://asemablogi.wordpress.com/2014/05/21/rare-exports/>>.